DOLORS CLOTET

Colònies: el passat que obre les portes del futur

A vegades els arbres no ens deixen veure el bosc. A vegades la proximitat, un dels principals segells distintius del periodisme local, ens pot fer perdre la perspectiva de la realitat, perquè si la recerca del detall no va acompanyada d'una visió més panoràmica, ens aboca a mirar-nos massa el melic. El negoci de la informació (s'han 'd'omplir' les pàgines) ens fan viure en un món paral·lel en què el concepte temps no és el mateix que el de la resta dels mortals. Tot va massa ràpid i el marge de maniobra, la possibilitat d'anar més enllà de la superfície i la capacitat d'analitzar les coses en fred és limitat. En altres ocasions, tenir les coses tant a l'abast fa que no les valorem com caldria ja sigui per excés o bé per defecte.

Crec que això és el que m'ha passat amb les colònies tèxtils, un patrimoni de primera magnitud, que he tingut sort de (re) descobrir gràcies a la meva feina. Regió7, el diari on treballo, ha editat un col·leccionable titulat "Històries del riu" amb guió i assessorament de la historiadora berguedana Rosa Serra, que recull la lletra menuda de la vida dels homes i les dones que han treballat a les colònies dels rius Llobregat, Cardener, Ter i Freser. Després d'uns mesos d'immersió en aquest univers, ara em miro els cartells indicadors de les colònies amb uns altres ulls perquè he comprovat que, efectivament van existir (sempre he tingut la sensació que constatar evidències alimenta les meves il·lusions) i que hi ha molta gent competent i il·lusionada que treballa per ferles reviure.

Lamentablement, a vegades, les úniques realitats conegudes d'un sector per un periodista solen estar relacionades amb temps

Tristany, turbinaire de cal Vidal.
(M. PICH / REGIÓ7)

de vaques magres. Entre finals dels 80 i principis dels 90 el meu coneixement de les colònies es va limitar a assistir a assemblees de treballadors d'empreses del Llobregat que estaven a punt de tancar. Van ser l'escenari de l'anomenada crisi del tèxtil, un daltabaix econòmic i social que va reblar el clau de la depressió econòmica del Berguedà que ja arrossegava el crac de la mineria del carbó. En aquesta època les paraules tancament, acomiadament, baixes anticipades, prejubilacions, salaris pendents, fons de garantia salarial o reconversió, van passar a formar part del llenguatge habitual a la comarca. Rera aquestes paraules les colònies van anar perdent una vida que havia estat marcada pel brogit incessant dels telers que durant dècades va ser la banda sonora de les jornades laborals dels obrers.

Cap a finals de la dècada dels 90, quan la gran crisi ja havia passat i la reconversió encara no havia arribat, però alguns dels pisos dels treballadors s'estaven convertint en refugis prepirinencs de caps de setmana, el projecte de creació del Parc Fluvial del Llobregat va suposar mirar cap a les colònies amb uns altres ulls. Un parc fluvial?. Què és un parc fluvial? Per què ha de servir? Com i quan es farà? Amb quins diners?. Recordo que els dos pares d'aquesta iniciativa, l'arquitecte Pere Vall i l'enginyer Àngel Miralda, van esforçar-se amb el seu to pedagògic habitual, a fer entendre que la proposta de parc fluvial, en el fons, no era res més que una excusa per preservar el patrimoni industrial, arquitectònic, urbà i històric dels antics nuclis fabrils.

Fer que les colònies recuperessin el seu dinamisme, que fossin confortables per viure-hi i prou atractives perquè noves empreses les triessin per instal·lar-s'hi i generar noves fonts de riquesa. Aparentment semblava tan obvi, que era estrany que a ningú no se li hagués acudit abans. Vuit anys després de la presentació en societat del parc de les colònies s'ha fet molta feina. Crec que la més important és la d'haver aconseguit fer-nos descobrir de nou les nostres colònies i valorar-les. No es pot estimar allò que no es coneix.

Alimentar la nostra autoestima patrimonial ha permès convèncer molta gent (naturalment, els primers que s'ho han hagut de creure han estat els nostres dirigents) que les colònies són importants i que s'han de posar guapes. El llibre blanc de l'urbanisme d'aquests conjunts, que el Govern català s'ha compromès a impulsar, ha de suposar un punt d'inflexió en el seu procés de recuperació perquè les protegirà de manera que puguin mantenir la seva idiosincràsia i marcarà les línies d'un desenvolupament sostenible que faciliti la seva recuperació econòmica. S'ha fet molta feina, però la tasca és tant ingent que encara en queda molta per fer. Tenim la gran sort, però, que de ganes no en falten.

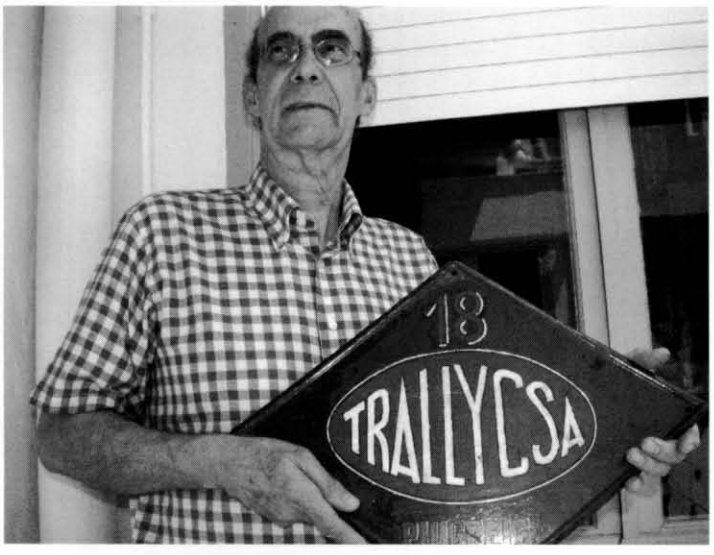
La petita història de cada dia

La història de les colònies en majúscules, els fets, les dades i la seva interpretació ja les recullen les enciclopèdies i els llibres especialitzats. Però la vida dels protagonistes del nostre passat fabril són els que realment ens poden acostar d'una forma senzilla i clara a la realitat que configuraven aquests nuclis, un dels bressols de la industrialització del nostre país. A través de *"Històries del Riu"* he pogut recopilar les vivències d'homes i dones que han nascut, crescut, treballat i que probablement moriran en una colònia. Els seus testimonis, propers, vius, han estat una excel·lent guia per entendre millor que el passat d'aquests nuclis no es pot perdre i que la seva reconversió és una feina de la qual no ens en podem mantenir al marge. Alhora m'ha servit per constatar una vegada més, com n'és urgent que alguna administració o empresa prou sensibles a la riquesa que compor-

ta la memòria oral de la generació dels nostres avis hi inverteixi els diners i els recursos necessaris per preservar-la abans no sigui massa tard. També hem de ser conscients que tot i que les colònies han deixat de ser allò per al qual s'havien concebut, encara conserven molta activitat en les antigues fàbriques a peu de riu.

Abocada als tràfecs diaris d'una comarca petita com el Berguedà i condicionada per espai i temps en les pàgines del dia a dia, poder escriure "Històries del riu" no té preu. Ha estat enriquidor, tant

Exteballadores de SA Viladomiu reviuen records a l'interior de la fàbrica.
(J. ROJAS / REGIÓ7)

Ramon Llobet, transportista de Puig-reig.
(D. CLOTET / REGIÓ7)

professionalment com personalment, viatjar a través dels records de desenes de persones a uns anys en què viure i treballar als nuclis fabrils va ser una realitat compartida per milers de famílies catalanes. Les colònies van esdevenir pobles a la carta amb serveis propis tant per a la vida quotidiana com per a l'esbarjo. Hi havia l'equivalent de les actuals escoles bressol d'empresa, botigues, metges, capellà, cinema, teatre, transport o colònies d'estiu gratuïtes per a la mainada. Durant anys van ser comptades les persones de les colònies que van tenir l'oportunitat de cursar estudis postobligatoris.

Tanmateix viure en algun d'aquests 'pobles' tèxtils garantia almenys, una formació bàsica a càrrec dels mestres (capellans, monges i algun professor laic) de l'escola que pagava l'empresa. Això, sí: majoritàriament el destí natural d'aquells joves estudiants era posar-se a treballar arribats els 14 anys. Un dels centres neuràlgics del lleure a la colònia van ser els cafès (que moltes vegades eren un negoci dels amos de la fàbrica igual que les botigues). Els esports també van tenir un important protagonisme en l'esbarjo dels treballadors i encara avui dia existeixen equips formats per antics operaris d'aquests nuclis.

Els sous eren baixos i les condicions laborals dures. Però els obrers tenien un pis assegurat per uns preus que ara ens semblen ridículs perquè parlem de lloguers de poques pessetes. El manteniment de la llar no costava ni un duro ja que, quan s'espatllava alguna cosa de la casa, només calia avisar els operaris de la fàbrica que estaven en nòmina perquè anessin a reparar-la. Una altra cosa era que els majordoms o els encarregats disposessin d'unes cases que en ocasions podien ser molt més espaioses i còmodes que la dels treballadors que no tenien càrrec. Obtenir una plaça a la fàbrica havia estat una destinació cobejada i no són poques les famílies de pagès que davant la migradesa de recursos del camp van aconseguir tenir un plat a taula canviant les arades i el bestiar pels telers i els batans.

Mà d'obra barata, agraïda, disciplinada i treballadora al servei de la indústria tèxtil. Això va ser així igual que la voluntat dels empresaris del tèxtil va fer possible que el Berguedà disposés, fins a les acaballes de la dictadura, d'un tren concebut inicialment per transportar matèries primeres i manufacturades, i també per a persones. Un tren que la comarca troba a faltar i reivindica. Les colònies van donar vida a pobles i ciutats perquè al seu voltant van néixer i créixer serveis com el transport de treballadors, de mercaderies, d'agències de viatges, i d'altres indústries auxiliars com la dels muntadors i altres tècnics del món tèxtil.

Els contrastos entre un passat que va ser esplenderós i la nostra realitat són frapants. Els canonges del Llobregat, així era com s'anomenava els capellans de les colònies, i que estaven més ben pagats pels seus amos que no pas el sou que el bisbat donava als seus sacerdots, van ser els guies espirituals d'una època en què el pes de l'església en el microcosmos colonial va ser total. L'amo, el director i el capellà eren les autoritats competents. Es vivia en una societat tancada, on els rols de cadascú estaven perfectament establerts i les possibilitats de sortir d'aquest camí eren nul·les, almenys fins que el negoci dels filats i teixits va navegar amb el vent a favor. Després, les estructures econòmiques fabrils es van anar esquerdant i la jerarquia social de les colònies va perdre la raó de ser senzillament perquè aquestes van deixar d'existir.

Avui, podem intuir com es vivia en una colònia gràcies a la reconversió d'aquests nuclis cap al turisme. És ben didàctica una visita al Museu de la Colònia Vidal (Puig-reig) on des de la fàbrica fins a les cases dels operaris, podem tafanejar en la història. Un altre bon exemple és la Colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló) amb l'al·licient afegit de la valuosa herència arquitectònica modernista que s'hi conserva encapçalada per les obres de l'arquitecte Antoni Gaudí. Rere d'aquestes i d'altres iniciatives hi han involucrats consorcis, ajuntaments, consells comarcals, institucions, empreses i persones que saben que el llegat que hem conservat d'aquest ric passat ens ha d'obrir les portes del futur.

Dolors Clotet i Cortina,
redactora del diari Regió7

Llibreria QuatreCantons

NAUCLH
SIRAID
ARTNBZ
QUATRE
UKPOES
IALNRT
OMUSIC

Placeta Ciutat 12
08600 Berga
Tel/fax 93 821 29 48

4cantons@correu.vilaweb.com